FELSÉGES
MARIA THERESIA

ROMAI SZENT BIRADALOM
EÖZVEGY CSÁSZÁRNÉJA,
MAGYAR ORSZÁG
APOSTOLI KIRÁLYNÉJA,
ERDÉLYI NAGY FEJEDELEMSÉG
NAGY FEJEDELEM ASZSZONYA,
GYÁSZOS KOPORSÓJA FELETT VALÓ

PRÉDIKÁTZIÓ,

MELLYET,

A' MÉLTOSÁGOS ERDÉLYI KIRÁLYI FÖ TANÁTS
MIDÖN
A' NAGY SZEBENI MEGYÉNEK TEMPLOMÁBAN,
HÁROM NAP EGY VÉGBE UTÓLSÓ TISZTESSÉGET TENNE;
ÉLÖ NYELVEL MONDOTT

XAVERIUS VIZI FERENTZ
EGYHÁZI PAP,
FILOSOFIÁNAK DOCTORA,
ÉS
A' KIRÁLYI FÖ TANÁTS KATHOLIKUS TAGJAINAK
PREDIKÁTORA,

EX LIBRIS BIBLIOTHECAE
ECCLESIAE ARMENAE
ELISABETHOPOLITANAE

1781dik ESZTENDÖBEN, BOLDOG ASZSZONY HAVÁNAK 17dik NAPJÁN.

NAGY SZEBENBEN.

Nyomtattatott HOCHMEISTER MÁRTON Tsász. Kir. Typo. és Bibliopola által.

Ubi eſt mors victoria tua? 1. Cor. 15. v. 55.

Hol vagyon halál a' te gyözedelmed?

A Királyak Iſtentöl vészik az Orſzágot: a' néptöl a' dicséretet. Soha pedig nem igazabb a' Királyok dicsérete, mint halálok-után. Életekben el-készitheti azt vagy a' reménység, vagy a' félelem; de holtok-után meg-hidegültt tetemekkel az e' féle indulatból ſzármazott dicséret-is meg ſzokot hülni.

Mikor tehát Királyi Székéböl koporsójába ſzállott MARIA THERESIANAK dicsèretét folytattyuk, minden abban meghitt lehet: hogy, a' mit dicsérettel emlitünk, azt igazsággal megelevenittyük. Nem reménység, nem félelem viſzen minket FELSÉGES ASZSZONYUNKNAK dicséretére; viſzen a' törvényes igazság, melly meg-kivánnya a' ſzólgáktól az hálá-adó kötelességet; viſzen a' ſzeretet, melly meg-kivánnya a' fiuktól a' dicséretes emlékezetet.

Tizen három eſztendök elött, midön EZT a' Nagy Koronás LELKET czélúl vette-vala az halál, de gondolattya felett erös-

seb-

sebre talált; ki-nevetve kérdhetik-vala az Orátorok: *Ubi est mors victoria tua? Hol vagyon halál a' te győzedelmed?* de töllem, midön nem az Eö szentséges Fején, hanem az halálnak koponyáján látom a' királyi Koronát, el-távozot ez a' szerencse. Mert, ha az elébb emlitett kérdésre inditom nyelvemet, bátran meg-adgya az halál a' feleletet, és újal mútatván FELSÉGES ASZSZONYUNK koporsójára, dicsekedve kiáltya: *Itt vagyon az én győzedelmem.*

Nincs-is mostanság foghatója ezen győzedelemnek. Mert kicsodán vett diadalmat az halál? Azon vett, a' ki fen-tartván az áldott békeséget, közeliteni sem hagyta népéhez ötet. Azon vett, a' ki sok szegényeket, és árvákat táplálván, ruházván, töllek elüzte ötet. Azon vett, a' ki számtalanokat még törvényes kaszájától-is Anyai kegyességgel meg-mentett. Nincs, mondám, foghatója ezen halál győzedelmének. Mert, kicsodán lett diadalmas? Azon lett, kinek meg-maradásáért könyörögtek a' népek, zogoktak a' tartományok, magok a' szomszéd Királyak tulajdon országjokban könyörgéseket parancsoltak.

Tiéd e' már tehát, oh halál, a' győzedelem? minden jelek azt mutattyák. Mert, nyugszik már az a' nagy elme, melly olly sok Országoknak dolgait kormányozta. Halgat már az az áldott nyelv, melly olly sok keseredetteknek szivét meg vigasztalta. Setétben borúltak azon kegyes szemek, mellyek vigyázva állottak a' népnek javára.

Sirjúnk-é màr tehát mi, és örömében tapsóllyan az halál? ah! meg-fordúlt a' dolog: *Absorpta est mors in victoria. El-nyelettetett az halál a' győzedelemben.* * Él MARIA THERESIA, és pedig nem csak azzal a' bóldog élettel, mellyel mennyégben élnek az idvezültt lelkek; hanem azzal az élettel-is, mellyel, még a' nagy érdemüek közül-is ritka él hólta-után e' földön.

* Cor. 1. l. 15. r. 54. v.

Hármas élettel élhet az ember hólta után. Elöbször: az emberek szivében. Másodszor: tulajdon magzattyiban. Harmadszor: Nagy joságú cselekedeteiben. Fogyatkozik-e' pedig ez hármas élet módgyának valamellyikében FELSÉGES ASZSZONYUNK MARIA

THE-

THERESIA? ah! *Absorpta est mors in victoria. El-nyelettetett az halál a' gyözedelemben*, mert: ÉL MARIA THERESIA A' NÉPNEK SZIVÉBEN; ÉL MARIA THERESIA CSÁSZÁR, ÉS EGYSZER' S' MIND KIRÁLY FIABAN; ÉL MARIA THERESIA AZ ISTEN DICSÖSÉGÉRE FEL-SZENTELTT CSELEKEDETEIBEN. Imé Hármas Élete MARIA THERESIANAK, és hármas vigasztaló oka keserves szivünknek.

ÉL MARIA THERESIA a' Népnek szivében; mert, noha Nagy Felségü Király vólt: édes Anya vólt. Él Császár, és egyszer s' mind Király Fiában; mert, noha halandó vólt: Felséges Fiába által öntött nagy erkölcseiben halhatatlan vólt. Él Isten dicsöségére fel-szenteltt cselekedeteiben; mert, noha minden földi dicsöséggel tellyes vólt: minden dicsösége mindazonáltal a' Királyok Királyának dicsöitésére szentelve vólt.

Ámbátor tehát e' gyászos koporsó Nagy Lelkének testétöl-való el-válását jelenti; mindazonáltal, mivel ez az el-válás csak ideig tartó: nagy érdemeinek pedig emlékezete örökké maradandó; nem de él MARIA THERESIA? azért: *Qvid qværitis viventem cum mortuis? Mit keresitek az elevent az holtaknál?* * * Luk. 24. r. 5. v.

A Királyok Felséges mivóltát a' Felséges tulajdonságok állittyák. Azok csak külsö tekintettel-is annyira birják az emberek szivét, hogy, mikor emlittetik-is a' Király, egy légyen emlittetni, és tiszteletére le-borúlni. Melly nehéz dolog tehát Királynak-is lenni, Anyának-is egyszer s' mind; mivel hogy a' Királyi Felség tiszteltetni kiván: az Anyai Kegyesség szerettetni. De mennél nehezebb, annál dicsöségesebb; és, a' ki e' két külömbözö hivatalt meg-tudta egyeztetni; nemde hólta után-is él a' Népnek szivében? imé illyen vólt, kit, mint Királyunkat, tisztelettel: mint Anyánkat, szeretettel emlitünk, MARIA THERESIA. Az Eö Felséges mivóltát nem szerezte az Udvarnak roppant épülete, vagy a' Királyi széknek fényes készülete, avagy a' Koronának válogatott ragyogvánnya; mert ezek csak külsö, és kéttséges jelei a' Királyi Felségnek, mellyek sokszor még a' tettetett

I. Rész.

Felségnek-is ſzolgálatot teſznek; hanem ſzerezte Felséges ſzép tulajonságinak egy rendben ízedett válogatott kéſzülete.

Minémü tulajdonságok tehát vóltak azok? vólt Nagy Elméjének meſzſze látó éleſsége, hoſzſzas tanácskozásinak bölcſen-való végezéſe, bölcs végezéſinek ſerény, és erös tellyeſitéſe. Vólt cſelekedeteinek az Iſten törvénnyével-való ſzent meg-egyezése, kinek kinek hivatallyára fáradhatatlan vigyázása, kinek kinek érdemét vagy jutalmazó, vagy büntetö gondviſelése.

Még-is, oh örök emlékezetre méltó dolog! illy Nagy Felség, Anya vólt; az Magoſság az övéihez le-bocsátkozot; az Eröſség Kegyeſsègé változot; a' ſzüntelen örr-álló ſzem Anyai Nyájoſságban öltözöt. Bölcſen tudniillik el-hitette vala magával, hogy két fundamentòmon kell állani az orſzáglásnak, egygyen: a' Királyi hatalman; máſon: az Anyai joságon. Azzal hogy a' népet kormányozza, és Magát tiſzteltetſe: ezzel hogy hiveit ſegitse, és Magát ſzerettetſe. Bé-is tellyeſitette mind a' kettöt; de Anyai jòságát bövebben ki-nyilatkoztatta. Nem úgy nyilatkoztatta mindazáltal mint közönséges Anya: hanem mint Felséges Anya. A' közönséges Anya meg-elégſzik kellemetes ſzókkal, nyájas tekéntettel, gondos neveléſsel Anyának magát bizonyitani; de a' Felséges Anya ezeken kivül többekre-is terjeszkedik. Ez azt miveli, hogy az övéi félelem nélkül éljenek, hogy alkalmatoſon éljenek, hogy tiſzteſségesen, és dicséretesen éljenek. Az elsöt véghez viſzi a' békeségnek ſzerzésével; a' másodikat, bövséget ſzerzö igyekezetivel, és fogyhatatlan adakozáſival; az utólsót tudós, és tiſzteſséges meſterségeknek fel-állitásával.

Emeld fel azért fejedet, és nyisd-ki ſzemedet Felséges Anyánknak roppant Birodalma; és lásd-meg, vólt é valami az áldott békeségnek vagy meg-tartására, vagy, ha meg-bomlott, meg-ſzerzésére, olly elrejtett, a' mit ki nem gondolt vólna? olly nehéz a' mi Ötet el-ijeſztette vólna? olly fárattságos, a' mi az ÉÖ Anyai ſzeretetét ki-fáraſztotta vólna? ime', Ez a' Felséges Anya, már elöre a' külsö Fejedelmeknek erejit, és tanátſit ki-tanúlni igyekezte; éles elméjü, és nagy tanátsú követek-által a' békeségnek dolgait folytattatta; ſzövetségeket kötöt, hadi társakot ſzerzet; midön azonban ithon pénzt, élelmet

kéſzitett, állandó hadi népet iratott, bölcs törvényeket nékik ſzabot, jobnál jobb hadi Meſtereket eleikben adot, és, hogy tudománnyoknak jeleit meg-mútathatnák, hol réſzenként, hol ſeregenként probát vélek tétetett.

Mire czélozot ezekkel Ez a' Felséges Anya? czélozot népének azon áldott békeségére, mellyet az elött ohújtani lehetet: de ismérni alég lehetet; és, ha barátságát néha néha mútatta: de rövid idö mulva félbe-ſzakaſztotta. Erre az áldott békeségre czélozot, mellyet kedves népének örömmel-is meg-hozot. Mert a' Napkeleti ſzomſzéd Biradalomtúl olly hoſzſzas békeségben vagyunk, hogy, ha az égi tartományoknak Holdja eſzünkbe nem juttatná, talám az Napkeleti Holdaknak gondját ſenki ſzivébe se botsátaná. Erre az áldott békeségre czélozot, mellyet kedves népének örömmel-is meg-hozott. Mert a' Felséges Bourboniai Házzal ollyan ſzövetséget ſzerzet, hogy attól nemcſak békeségben nyugſzunk: hanem, hogy másoktúl-is abban meg-maradjunk, olly különös ſzeretetet tölle tapaſztalunk, hogy, a' ki nékünk ellenségünk vólna: néki-is vólna; és a' ki ellenünk fegyvert fogna: ÉÔ-is tellyes erejével ellene indúlna.

ex libris bibliothecae ecclesiae armenae

Mit mondjak a' Felséges Pruſsiai Udvarrol? azzal háromſzor tétette-le a' villangó fegyvert; és valamint a' Noé galambja: EÔ-is örömmel nyujtotta népének az olaj fa-ágot. Itten bizonnyára bétellyesitette azt Ez a' Felséges Anya, a' mit Isaias Proféta által megjövendölt az Iſtennek Lelke: *Sedebit populus meus in pulcritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in reqvie opulenta. Üll az én népem a' békeségnek ſzépségében, a' bátorságnak hajlékiban, és a' gazdag nyugodalomban.* * *32.115.v.

Elég vólt e' már ez Felséges Anyánk népéhez-való Anyai ſzeretetének? ah! többet várj illy Felséges ſzivtöl. Mert, valamint a' fényes nap nem elégſzik-meg aranyas ſugárival vidámitani a' földet: hanem kellemetes melegével ékes ruhákban-is öltözteti, válogatott gyümölcſekkel-is nemeſiti; ugy Ez a' mi ſzivünknek Anyai ſzeretettel tündöklö Napja-is nem elégedet-meg a' békeségnek ſzép illatú virágjával minket meg-vigaſztalni: hanem édes gyümölcsével-is kivánt éltetni.

Mit mivelt tehát, hogy az EÖ népe nyugodalmának napjaiban alkalmatoſon éljen? elmés a' ſzeretet; de föképen a' Felséges Anyai ſzeretet! Jól tudván azért, hogy a' ſzükség nagy ellenség légyen az orſzágban, és annál nagyobb, mennél az ember érzékennyihez minden más külsö ellenségnél közelébb vagyon: tehát minden Anyai gondjait arra forditotta, ne hogy tartománnyait ez a' roſz vendég meg-szállya. E' véget két módot talált: egygyet, a' Népnek ſzorgalmatos múnkára-való ſzoritását; máſikat, a' Gabonás Házaknak sok helyt-való fel-állitását. Bölcſen mind a' kettöt. Mert az elsövel, azonkivül, hogy a' henyéléſt, ugymint minden roſznak kútfejét ki-rekeſztette, meg-becsülhetetlen haſznoknak-is fundamentomit vetette; a' máſikkal pedig minden meg-történhetö ſzerencsétlenségeknek vagy ellent állott, vagy azokbúl ſokat el-üzöt.

Indullyunk-meg, ha teczik, roppant Biradalmának mivelés alá vett réſzeire. Itten látunk ſzámtalan irtványokat tétetve, tós, motsáros hellyeket ki-ſzáraztva, kopár, és parlagos ódalakat ki-tiſztitva. Amott ſzemléllyük az útakat mint a' ſzárazon, mint a' folyóvizeken nagy réſzt el-kéſzitve. Tova álmélkodva látunk ſok ùj arany, ezüſt, vas, és só bányákat állitva. Itten örömmel ſzemlélünk Rév partokat, vagy újakat épitve, vagy az régiek közül némellyeket meg-nyittatva. És, ha még ſzemeinket, és elménket akarjuk múlatni, látunk itt-is, amott-is, ha nem fellyebb-való, legalább haſonló tökélleteſségü Mühelyeket a' külsö orſzágokéhaz fel-állitva.

Már ezekböl mi haſzon fordúlt a' Népre? fordúlt az élelemnek bövségeſebb vólta, a' pénznek körös körül való ſzámosabb fordulása, a' ſzükség felett-való termékenységnek a' külsöknek jó árranvaló el-adása. Fordúlt aranyunknak, ezüſtünknek tartományinkban állandóbb meg-maradása, mivel, a' mi az háznak ékeſségére, a' ruházatnak illendöségére, az aſztali kéſzületnek diſzére ſzolgálhat, nem ſzükség imár a' külsö orſzágoktúl drága pénzen venni. Vallyon ebböl minémü itiletet téſzen a' meg-állapodott elme? nemde meg-kell vallania, hogy FELSÉGES ANYÁNK MARIA THERESIA, nem elégedet-meg a' békeségnek ſzép illatú virágjával népeit vigaſztalni; hanem édes gyümölcsével-is kivánta éltetni.

De nem kisebb javára vólt népének a' Gabonás-házoknak felállitásával. Mert, midön vagy az egek meg-vonták kegyességeket, vagy az elementomok meg-háborodván szükséget okoztanak; oh melly sok tartománnyit ki-szabaditotta a' szükségböl! Most-is hálaadó szivel emlegetik Cseh, és Morva országok azon Anyai szeretetét, midön ezer hét száz hetven egyben a' gabonának szük vóltában különös segittséggel tölle meg-vigasztaltattak. Mert valamint Josef az Ægyiptusi csürekböl segitette a' külsö meg-szükültt tartományokat, úgy MARIA THERESIA Magyar Ægyiptussának Gabonás-házaiból gyámolitotta azon országokat; azzal talám meghaladván Josefet, hogy Joseftöl a' meg-szükültek vitték a' gabonát: MARIA THERESIA pedig a' meg-szükültekhez vitette tulajdon erejével; azzal talám meg-haladván Josefet, hogy Josef azon tétemènnyének árrával Putifárnak tárházait gazdagitotta: MARIA THERESIA pedig ingyen való jó-akarattyával népének életét meg-tartotta.

Hát Nemes Magyar, Austria, és Stájer országok el-felejtkeztek-é azon különös Anyai gondoskodásárol, midön e' százodnak hatvan harmadikában, a' földnek rettenetes indulási miat, sok Városi szinte utólsó szükséget szenvedtek? ah most-is le-borúlva hálállyák Néked oh FELSÉGES ANYA hozzájak járúltt kegyességedet! Néked köszönik el-rémültt sziveknek meg-bátoritását, Néked köszönik életeknek, mindeneknek meg-maradását. Mert tudniillik, mihent értésedre ment keserves állapottyak, nem elégedtél-meg csupán csak szánakodni rajtok: hanem leg-ottan parancsolatokat adtál, szekereket, hajókat rakattál, mindennémü élelmet küldöttél. Mondgya már tehát, ha mondhattya valaki, hogy MARIA THERESIA a' békeségnek édes gyümölcsével az ÉÖ népét nem éltette, midön láttya, és hallya, hogy minémü szorgalmatossággal a' szükségnek ellenségét tölle el-távoztatta.

De valamint a' természet olly adakozó anya, hogy maga kincseit se irigyül el-nem rejti, se fösvényül nem osztogattya; hanem mint a' szép folyó viz mindenekkel magát bövségesen közli; úgy EZ a' FELSÉGES ANYA tulajdon javait Anyai kebeléböl olly kegyesen,

és böven árafztatta, mintha az egektöl nékünk csak a' végre adatott vólna.

Itten már nem-tudom, hol kezdgyem fzámlálni fzáma nélkülvaló jó tételénnyit. Azon fzegényektöl-é, kiket vagy a' fzületés, vagy a' fzerencsétlenség ollyanókká tett? azon magzatoktúl-é, kiknek örökségül az árvaságon kivül femmi egyébb nem maradot? azon özvegyektöl-é, kiknek minden napi kenyerek a' keserüség, italok a' könyhullatás? azon néptöl-é, melly az adónak igáját viseli? a' jövevényektöl-é? az adossággal meg-terheltettektöl-é? egy fzóval: az ÉÔ Királyi tronussátol távúllévö tartományoktúl-é? mindenütt tengerre erefzkedem. Mert, ha azon fzegényekre forditom fzememet, kiket vagy a' fzületés, vagy a' fzerencsétlenség ollyanokká tett: leg-ottan elménkbe tünnek azok az ispotállyok, mellyeket az ök fzámokra épitet; azok a' summa pénzek, mellyeket az ök segedelmekre efztendörül efztendöre ki-rendelt. Ha az árvákra tekintek: leg-ottan hallom töllek, hogy EZ a' FELSÉGES ANYA nem csak meg-tartotta bennek a' lelket: hanem azt-is Anyai kegyességgel véghez-vitte, hogy alkalmatoson lakjanak, ruháztassanak, tartattassanak, és, a' mi több, iftenesen neveltefsenek. Ha az özvegyeket nézem: mindjárt értem töllek, hogy az özvegyeknek Iften utánvaló gyámola MARIA THERESIA, kegyelmesen ki-fzabott fizetés által tette édessebbé az ök kenyereket. Ha az adózó népre forditom fzememet: minnyájan fel-fogott kézzel hálálván bizonyittyák, hogy, valahányfzor vagy tüzben borúltak, vagy az jég, és föld indúlás által házokbúl, jofzágokbúl ki-forgattattak; mind annyifzor az adónak igájától mentve vóltak. Ha az adossággal meg-terheltettekre függefztem elmémet: fokakot nagy terhtöl meg-könnyebbülve látok; mert adosságokat Ennek a' FELSÉGES ANYÁNAK Királyi tárházaiból ki-fizettetni fzemlélem. Végre, ha az jövevényektöl, avagy Királyi tronussától távúl lévö tartománnyitol kérdezöskedem, minnyájan nagy Nevét áldják, magafztallyák, és koporsójára ezen fel-rajzolandó igéket mondogattyák: *Sæpe terſiſti eorum lacrimas, quorum oculos non vidiſti.* * *Sokfzor el-törölted azoknak könyveit, kiknek fzemélyét nem-is láttad.* Ezekre tehát ha erefzkedem, foha a' partra ki nem fzállok.

* Sidon.

Múllyanak tehát ezek moſtanság; de az örök hálá-adás nélkül el nem múlhat; hogy az régi nevezetes nagy Familiáknak vagy fen-tartását, vagy, ha az idöknek moſtohasága miat homályban borúltak, elöbbeni dicsöségre viſzſza-való-állitását mindenkor FELSÉGES ANYAI ſzivén hordozta.

És ugyan milehetet ezen nagy Véreknek nagyobb dicsöségére, mint EZ az ékes Hóld körül csillagok gyanánt állani? és imé EZ a' FELSÉGES ANYA kegyessen eztet Udvarában meg-engedte. Mi lehetet nagyobb haſznára, mint Ettöl a' fényes Naptól nem csak fényességet venni hivataljokra-nézve: hanem gazdagitó erötis joſzágjokra-nézve? imé ezt-is különös ſzeretettel meg-cselekedte. Mi lehetet azon régi nagy Véreknek vagy jobb karban-való állitására, vagy az elöbbeni virágzó állapottyoknak állandobb megmaradására, mint ollyan házasságokra lépni, mellyeknek kötele erös légyen, drága légyen, régi légyen, és még-is fényes légyen? és oh örök hálá-adásra méltó dolog! ezt-is EZ a' Drága FELSÉGES ANYA véghez vitte. Tudniillik, a' fényes napnak munkáját követte, a' melly, midön fel-kél-is, leg-elöbſzör: midön le-nyúgſzik-is, leg-utóbſzor: az magos hegyeknek tetejét ſzokta meg-feſteni aranyas súgárival.

Ezekböl tehát, úgy vélem, világosan ki-teczik, hogy EZ a FELSÉGES ANYA tulajdon népét a' békeségnek áldott idejében nem csak félelem nélkül: hanem alkalmatoson-is éltette, és igy, noha FELSÉGES KIRÁLY vólt: de mivel ÉDES ANYA vólt, Maga-is él, és élni-fog a' Népnek ſzivében. Már ha e' véget, noha Nagy Lelke Királyi Teſtétöl el-vált, moſtanában-is él; nemde inkább mondathatik élni azért; ha azt véghez vitte, hogy hivei tiſztességesen, és dicséretesen éljenek? Nem vólt pedig ebben semmi fogyatkozás; sött lehetet-é nagyobb gond, és vigyázás, mint azon tudós, és tiſztességes meſterségeknek elö-mozditása-iránt, mellyek által a' jó erkölcsek neveltetnek, az elmék ékesülnek, a' városok fényesednek, az orſzágok hiresülnek?

Véghetetlen volnék, ha minden azon igyekezetét elö akarnám ſzámlálni, mellyet mind a' két nemen lévö Ifiuságnak oktatásában

méltóztatott lenni, mivel hogy alég vagyon minden tartománnyiban egy Tanúló, és Nevelö Ház, a' melly vagy eredetét, vagy újitását, vagy fényességét az ÉÖ Anyai kegyelmességétöl nem vette vólna. De azon minden tudományoknak, és jó erkölcseknek Házát el-nem halgathatom, mellyet Bécs várossában, valamint Felséges Anyai Nevével fel-ékesitet, úgy bölcs Tanitókkal-is el-készjtet.

Nincs penna, melly azt méltóképpen le-rajzolja, hogy melly szép, melly hasznos, és mi sok-féle tudományokkal készittetnek itten a' Nemes elmék. Készittetnek, hogy a' tanács házban bölcs Tanács-adok, a' táborban jó Vezérek, az megyékben vigyázó, és buzgó Pásztorok légyenek. Készittetnek, hogy ne csak hazájokat: hanem, hogy a' külsö, és tengeren-túl lévö tartományokat-is ismérjék. Keszittetnek, hogy a' természetnek ne csak a' föld szinén lévö munkáit, hanem az levegö égben, és fellyebb lévö égi tartományokban-is meg-történni szokott csudáit, valamiként magok ne csudálják, úgy egyebeknek hasznára fordittsák. Készittetnek, hogy tulajdon házoknak okos elöl-járói, hazájoknak igaz fiai, Koronás Fejeknek mind-halálig hiv szolgái légyenek. És hogy hasznosban készittetnének, hányszor mint a' Tanitóknak, mint a' Tanulóknak nagyobb ösztönére, tudós probájokat Királyi jelen-létével meg-becsülte, nem külömb ajándékival meg-jutalmazta! Oh, ha már EZ nem FELSÉGES ANYA, ki-lészen más? ha EZ hóltaután-is nem él a' Népnek szivében, ki fog élni más?

Valojában, ha el-zárattattak-is imár meg-hidegültt tetemei, bizonyitani fogja életét ama Nemes Vitéz Magyar Sereg, mellynek hivségére bizta mint Koronás Fejét, mint szivének egy örömit Királyi magzattyit. Bizonyitani fogja, mondám, ama Nemes vitéz Magyar Sereg, a' melly valamint NÉKI Királyi Testét örzötte, úgy ÉÖ viszszontag annak elméjét Királyi tudományokkal ékesitetette. De Magyar országnak Budán lévö Fö Iskolája-is mindenkor az ÉÖ eleven vóltát fogja mútatni, és midön Királyi Udvarában a' tudományokat, mintegy Királynét fogja az Ifiusággal tiszteltetni, MARIA THERESIÁT Királyi székében ülni, fogja hirdetni, és mint életben lévöt le-borúlva fogja imádni. Egy szóval: ezen életét minden

ren-

renden lévö tudós Férfiak magok tudománnyokkal fogják bizonyitani, és valamint hólta-elött Varthusig el-vitték halhatatlan dicsöségét: úgy hólta-után-is, tovább-is, ha lehet, el-viszik mindenek szivében élö emlékezetét.

Akármi fényes pedig, és Felséges élet módgya légyen ez, de sokkal fényesebb, és felségesebb az, mellyel él Császár, és egyszer s' mind Király Fiában. Miképpen él tehát FELSÉGES FIÁBAN? él Királyi Nagy Erkölcseinek, és nevezetesen, Királyokat illetö keresztényi Erösségnek beléje-való ótásában.

Királyokat Királyi erkölcsek illetnek. Nem-is elég egygyel tündökleni: többek kivántatnak. És valamint Királyi véreket magzattyokba által öntik: úgy Királyi erkölcseket-is által kell önteniek. Hogy tudniillik, valamint vérekkel Királyi Nevek hóltak-után fen-marad: úgy által öntett nagy jóságú erkölcsökben-is életek fen-maradgyon. II. Rész.

Már e' dologban, ha vólt valaha dicséretes valaki, minden kétség kivül vólt a' mi Koronás Fejünk MARIA THERESIA. Nem közönségesek, hanem Királyiak az ÉÖ erkölcsei. Könnyebb-is azoknak kezdetére jutni, hogy sem számlálva végét érni. Azokáért magam-is csak ehez tartom magamat.

Tisztelem nagy elméjének messze látó élességét, tisztelem Anyai kegyességgel elegyitett Igazságát, tisztelem ritka nyájassággal megédesitett Felségét, tisztelem mindenekkel közlött bövséges jó tételénnyit, és mind ezeket, mind annyi gyémántoknak ragyogvánnyit FELSÉGES CSÁSZÁR, és KIRÁLY FIÁBAN-is hasonló tiszteletel becsülöm; de szivének gyözhetetlen mivóltát annál inkább tisztelem, és, ha illik, csudálom, mennél az ritkább a' Koronás Emberekben, és még annál ritkább a' Koronás Asszony Emberekben. Nincs-is miért meg-ütközni szavamon. Mert maga a' Bölcs régen ezt jelentette kérdezvén: *Mulierem fortem quis inveniet? Erös asszony állatot ki talál?* és maga magának meg-felelt: *Procul, & de ul-*

ultimis finibus pretium ejus. Meſzſziröl, és az utólsó határokról annak az árra. *

* Példa-Beſz. k. 31. r. 10. v.

De én ſzerencsésebb vagyok e' dologban a' Bölcsnél; mert én nem menvén meſzſze földre, olly erös aſzſzony állatra találtam, a' ki mint ſzerencsés, mint ellenkezö dolgaiban ólly egyenlö vólt, hogy sem azokban fel nem emelkedet, sem ezekben meg nem háborodot. Hásonló a' roppant köſzálhoz, mellyet kellemetes ſzellök fujják, vagy éſzaki ſzelek, változás nélkül véſzi mint azoknak hizelkedéſit, mint ezeknek agyarkodáſit. Kicsoda pedig az a' Nagy ſzivü Aſzſzony állat? tekincsetek FELSÉGES JOSEF CSÁSZÁR, és KIRÁLY erkölcsére, és a' kit abban élve láttok, AZ azon Nagy ſzivü Aſzſzony állat, FELSÉGES ASZSZONYUNK MARIA THERESIA.

Mert ugyan, ki vólt az Egektöl több ſzerencsékkel meg-áldva, mint EZ a' FELSÉGES ANYA? Meg halálozván fiú magzat nélkül örök emlékezetre méltó Felséges Attya Hatodik KÁROLY Csáſzár, noha sokan vágytak a' külsök közül a' Magyar Biradalomnak arany almájára; mindazonáltal elsö vólt a' Felséges Habſpurgi Házból, kire, mint leányra, olly ſok orſzágoknak Koronáji örökségül ſzállottak. Nemkülömben, mint valaha ama nagy nevezetü Laviniára, Latinusnak Olaſz orſzág Királyának Fiú teſtvér nélkül maradt leá. nyára. Nagy örömmel, és pompával meg-koronáztatván, ki nagy vigaſztalással értette azon kedves Biradalmának hivséges ſzeretetét, midön életét, és vérét Koronás Fejének bóldogulásáért fel áldozni kéſznek magát kiáltotta, és cselekedettel meg-is bizonyitotta.

Minémü áldások vóltak annakutánna azok az hadi háborukban lévö sok gyözedelmek, mellyekkel mint Bavariát, mint a' Rajna vize mellet lévö Palatinusságot maga hatalma alá hoditotta, ámbátor annakutánna ingyen-való jó akarattyából azokat viſzſza-adta? Minémü áldások vóltak azok, mellyekkel a' Morva, és Cseh tartománnyiban lévö várait, és várossait az ellenség kezéböl viſzſza vette? Minémü ſzerencse vólt Lengyel orſzágnak ſzép tekintetü réſzét minden fegyver nélkül, egy csep vér ontás nélkül örökös tartománnyihaz kapcsolni? Minémü dicsöség vólt, egy-felöl Fel-

séges Férjének a' Romai ſzent Biradalomnak tronussát tartani: másfelöl Magának olly sok tártományok Királyi pálczáját forgatni? Sommában: Minémü öröm, vigaſztalás, dicsöség vólt Felséges Méhének gyümölcséböl az emlitett Romai ſzent Biradalomnak Királyt, és Csáſzárt; Franczia, és Néápoly orſzágnak Királynékat; Hetruriának Nagy Vezért; Pármának, Placenciának Fejedelem Aſzſzonyt; Belgiumnak Gubernátornét; Koloniának Nagy Papot; Olaſz orſzági tartománnyinak Nagy Urat adni? Oh bizonnyára minden-felöl ſzerencsés, és bóldog MARIA THERESIA! ſzerencsés a' békeségben, ſzerencsés az háborukban, ſzerencsés Felséges Férjében, ſzerencsés Királyi magzattyiban, ſzerencsés népének ſzeretetében, ſzerencsés tartománnyinak virágzásában, ſzerencsés mint teſti, mint lelki ékes tulajdonságiban, úgy hogy rólla alkalmatosban mondhatod, a' mit Titusról Svetonius: *Egregia forma, & cui non minus autoritatis ineſset, quam gratiæ. Ékes tekintetü, és a' ki nem külömben méltó vólt ſzeretetre ritka ſzépségéért, és minden ſzépségnél ſzebb kegyességéért: mint tiſzteletre Királyi Felségéért*

Már illy ſzerencsés, és bóldog állapotban millyennek mútatta Magát? fel-emelkedet e' ſzivében, rettenetes vólt-é parancsolattyiban, kemény vólt-é ſzavában, tekintetében? sött inkább, mennél ſzerencsésebb, és bóldogabb vólt, annál jobb vólt. Nem láttad vólna EZT a' Nagy ſzivü FELSÉGET rendetlen örömmel el-telve lenni, valamit maga erejének tulajdonitani; hanem réſzét a' dicsöségnek, és bóldogságnak vitéz Katonáinak, réſzét a' Nemes Rendnek, réſzét hiv Vezérinek, réſzét bölcs Tanácsinak, réſzét a' Papi Rend könyörgésének: egéſzlen pedig magát a' dicsöségnek, és bóldogságnak mivóltát a' Királyok Királyának tulajdonitani, és Néki hálá-adó Áldozattal meg-köſzönni, ugyhogy MARIA THERESIA gyözedelmeskednék, és a' Seregeknek Ura dicsöitetnék. Mennél, mondám, ſzerencsésebb, és bóldogabb vólt, annál jobnak, és nagyobnak probálta Magát nyájasságával, és mértékletességével, hogysem Felségével, és ſzerencséjével. És midön nagyobnak tartatnék embernél, annál inkább az emberekhez bocsátkozot. Szabad vólt a' nyomorultaknak magok könnyebbülesekért esedezni; ſzabad vólt a' köz rendü katonáknak ſebeiket mutogatni; ſzabad vólt a' ſok

árva magzattal meg-terheltt szüléknek szine eleibe menni, és Anyai szárnyai alá öket ajánlani; kiken a' Szerelmes Anya szivesen szokot szánakodni, és a' más nyomoruságában MAGA MAGÁT, és tulajdon szülöttit keservesen nézni. Nemde szép jelensége ez a' mértékletes szivnek, hogy magát embernek isméri az, ki az embereknek parancsol? hogy magát nyomoruságok alá vetve itilli az, ki a' szerencsének kerekét kezében lenni szemléli?

De vallyon, a' ki illy mértékletes vólt a' szerencsés állapotban, olly álhatatos erösségü vólt-é az ellenkezö dolgókban? második proba köve ez a' Királyi szivnek. Add példáját tehát oh FELSÉGES ANYA ezen erösségednek, ezen álhatatosságodnak. Imé azon szerencse, a' melly eddig a' TE záfzloidat lobogtatta, hadi seregedet dicsöitette, imé az már tölled el-áll, sött ellened áll, sött az ellenség táborába száll. Nézte ezt MARIA THERESIA; de miképpen nézte? nem külömben, mint mikor magát hiv szolgálattyával kedveltette. Azon ábrázattal vette az hadi eseteknek izenetit, a' mellyel vette vala a' gyözedelmeknek: azon nyugodalommal haliotta az el-vesztett várokat, a' mellyel az elött megvenni szokta. És mikor az harczban meg-gyözettetett, szivének erössége, és álhatatossága gyözedelem gyanánt vólt, ugy hogy a' kételkedésnek hellyt adot, dicsöségesebb vólt-é, mikor gyözöt: vagy mikor meg-gyözettetett.

Nosza tehát gyözhetetlen szivü FELSÉGES ASZSZONY, hasonló erösséget mútass még ellenkezöbb állapotodban-is. Ihon imár közelebb lépik hozzád a' szerencsétlenség. Királyi Udvarodat ostromólja, és melly halálos veszedelmeket eddig hadi Seregeidnek készitett, már szived, szemed örömnek készíti. Nézd bár Felséges Édes Anyádat Ersébetet; imé azt a' keserves halál Felséges Atyádhaz Károly Császárhaz költözteti. Nézd szivednek egyetlen egy szerelmét Felséges Ferencz Császárt; imé ezt nyomdokába lépteti. Nézd Felséges kedves testvéredet Maria Annát, ama szived gyönyörüségét Károly fiadat, egyébb kedves leányidat, és menyeidet; imé ezeket-is Anyai kebeledböl ki-vészi, virágzó állapottyokban eltemeti. De vallyon, midön ezen sebeidet nézed, minémü szemmel nézed? ah! látom, nézed erössel, nézed álhatatossal, és, noha a'

ter-

terméſzet érzi a' fájdalmat, nézed mindazonáltal nem mint egy gyenge terméſzetü aſzſzony: hanem mint egy győzhetetlen ſzivü Királyné Aſzſzony. Úgy vagyon, Nagy Érdemü, és Méltoságú Halgatóim, mert ezen állapottyában-is tanácsokat tartott, rendeléseket tett, orſzágos gondgyait közlötte, az esedezöket meg-halgatta. Bizonnyára, vagy én nagyon csalatkozom, vagy hasonló erösségü ſzivet az egéſz régi idökben nem találok.

Mind ezeknél mindazonáltal, oh melly jelesebb példáit mútatta győzhetetlen ſzivének utólsó nyavallyájában! Bizonnyára ſenki a' régiek közül olly pompáson le nem irta az halálnak meg-vetését, valamint EZ a' Nagy KORONÁS LÉLEK cselekedetével meg-bizonyitotta.

Midön tehát azon békeségben, mellyet annyira óhajtott vala, és végtére meg-is ſzerzett vala, a' népnek javáért, biradalmának haſznáért fáradhatatlanúl munkálodnék; mintegy meg-irigyelvén az halál negyven eſztendöket meg-haladó orſzáglását: elöre küldé, mintegy követtségül, a' betegséget, hogy kémlelné-meg erejét e' Vitéz Aſzſzonynak.

Erössen vette ez az embertelen követ a' dolgot, de ſokkal erössebre talált, hogy sem gondolkodott. Lábárol le-ütni ſzándékozta: ſokáig nem lehetet. Ágyba ſzegezni igyekezte: de igyekezetét végbe nem vihette. Mert FELSÉGES ASZSZONYUNK, hol ülve, hol sétálva, eröltetö igyekezetét el-mellözte. Midön mindazáltal ezen irgalmatlan követnek súllyossabb erejét tapaſztalta vólna, és még eddig nem járt útra tölle kénſzerittetnék; nagyobb gondgya lévén Lelkére, hogy sem teſtére, bátran veſzedelmét az orvostúl meg-tudakozta.

Ah! ki magyarázza-meg itten, melly minden leg-kissebb háborodás nélkül, sött melly vidám orczával értette azon izenetet, mellyel jelentetik vala, hogy végképpen el-kellene hagyni életét, biradalmát és mind a' kettönél drágább, és kedvesebb ſzülöttit? ki-magyarázza meg, melly minden leg-kissebb változás nélkül, sött tellyes bátorsággal óránként várta, hogy Királyi ajtaján bé-lépjen

a' kegyetlen halál? *Nem ismeretlen*, mondgya vala, *eléttem az halál. Tizen öt esztendeje*, hogy *ismeretségem vagyon vélle.* Ugy vagyon, oh Nagy szivü KORONÁS LÉLEK! és arányozom, hol ismérkedtél-meg vélle. Ismérkedtél, Felséges Férjednek véletlen, de elkészült halálakor. Ismérkedtél ezer hét száz hatvan hetedik esztendöben lévö súllyos nyavallyádban. Ismérkedtél Felséges Nagy Öseid temetkezö hellyének gyakor látogatásában. Ismérkedtél minden-napi Istenes elmélkedéseidben. Ismérkedtél tulajdon magad koporsódnál, melyhez, mintegy jó Tanitó Mesterhez, gyakran el-járúltál. Oh! hogy jó légyen az halál, még a' Koronás Föknek-is jó idövel kell ismeretséget vélle vetni; nem kell-é egyebeknek!

Azomban miként folytatta gyözhetetlen szivének erösségét? Valamint valaha, midön Királyi Koronáját leg-elöbször fel-vette, Királyi ruhájában fel-öltözöt: úgy ezen állapottyában-is, mint örök Koronára menendö bajnok ékesen fel-öltözöt. Igy várta az Oltá-Szentségben el-rejtett Királyoknak Királyát. Kinek meg-érkezését értvén, eleibe ment az ajtóig, és le-borúlván imádta. Hol olvassuk egy halára menendönek illy bátor maga jelen létét! De itt sincs még vége gyözhetetlen erösségének.

Nagy buzgósággal, és lelki töredelmességgel fel-vévén az halálra váltaknak Szentségeit, tudván, hogy a' Végsö Szók méllyebben szoktak a' szivbe bé-hatni; olly hathatós Anyai tanitásokat adot kedves szülöttinek, hogy azokat zokogás nélkül lehetetlen vólt halgatni.

Mondgya vala Felséges Szive, és Méhe örömének JOSEF Császárnak: *Eddig ültél Atyádnak Császári Székében: ennekutánna fogsz-ülni az én Királyi Székemben-is. Szeresdd népeidet: viszszontag fogsz töllek szerettetni. Légy Attyok nékiek; meg-látod, ha szükség lészen, véreket-is ki-ontyák éretted. Nézd elötted kesergö két testvéredet: ezeknek immár se Attyok, se Annyok nincsen; Te légy Nékik Attyok, te légy Annyok.*

MA

MAXIMILIÁN pedig Te Nagy Ur, vagy Nagy Pap, hitesd-el magaddal, hogy az halálban hasonló vagy leg-utólsó Paphoz. Tanúld-meg halálommal miképpen kellessék meg-halni. A Királyak egyek az halálban a' koldusakkal.

Ezekre, és hasonlókra, kinek ſzive meg ne indúlt vólna? ſirnak vala minnyájan; csak ÉÔ, a' ki ſirattatik vala, mint a' köſzál mozdulhatatlanúl erösségében meg-marada. Harczol-vala benne a' ſzeretet, és a' fájdalom; de mind a' kettön az ÉÔ Nagy ſzive gyözedelmeskedik vala.

Végre; két levelet ira. Két Végezéſt Szentséges Nevének alája-való irásával erösite, és monda: *Imé ezen munkám, utólsó Királyi munkám ez árnyék világban. Mindeneket, IOSEF, Néked által-adok. Vedd vállaidra Királyi terhemet.*

Hát Veled már mi léſzen Királyi Felségtöl vég búcsút vévö MARIA THERESIA? ah! mit mondgyak, mi léſzen? ſajditom, mi léſzen; sött látom, mi vagyon.

Fordittsátok Nagy Érdemü Halgatóim, ha az fájdalom meg-engedi, könyves ſzemeiteket azon házba, mellybe MARIA THERESIA az halállal tusakodik. Mit láttak, mit ſzemléltek ottan? láttyátok, hogy noha egéſzſzen el-nehezedett, nem ágyba feküve, mint a' gyengék: hanem mint a' Vitézek, álva, sétálva ſzáll ſzembe az halállal. Oh ki-mondhatatlan bátorság! Mit láttak, mit ſzemléltek ottan? láttyátok, hogy a' ki eddig csak az élökkel ismértette vala Magát Királynénak, imár hogy az halállal-is annak ismértetné, le-ült, és mintegy udvaroltatta Magát az halállal. Azomban el-érkezvén azon ſzempillantás, mellyet követ az örökké valóság; meg-feſzitett Idvezitönknek példája ſzerént két felé veté karjait, az égre függeſzté félre-fordúltt ſzemeit, és mintha a' Mennyei Vö-legénynek Menybe hivó ſzavát hallotta vólna, felele: *Imé megyek!* és ezen ſzók közt nagy sohajtással ki-adta ſzámtalan érdemekkel tellyes Nagy Koronás Lelkét.

Tudom, hogy a' terméſzet itten nem múlattya-el hivatalját, se a' ſzeretet nem titkolja-el fájdalmát; de késö a' ſiralom: vólt MARIA THERESIA, és, oh fájdalom, imár nincsen!

Bátorodgyunk mindazonáltal meg-keseredett Szivek, töröljük-el ſzemeinknek könyveit, mert ÉL MARIA THERESIA FELSÉGES CSÁSZÁR, és KIRÁLY FIÁBAN, és pedig noha egyébb Nagy jóságú erkölcsei által-is él, de nevezetesen, gyözhetetlen erössége által valóságosan él. Mert, noha mindeneket meg-ható elméjével, fáradhatatlan munkálkodásával, ritka kegyességével, és igazságával ſzépen ábrázolja Koporsóban ſzállott FELSÉGES ANNYÁT; nékem mindazonáltal úgy látzik, hogy gyözhetetlen ſzivének gyözhetetlen erössége által egéſzſzen elönkbe téſzi Drágalátos Édes Annyát. Mert hasonlóképpen Nagy az ÉÖ Mértékletessége a' bóldog állapotban: Nagy az ÉÖ Erössége, és Álhatatossága az ellenkezöben.

Moſtan Orſzágló KORONÁS FEJÜNKNEK eddig-való bóldogságát két dologban föképpen tekinthettyük. Elöbſzör: Felséges Nevének minden-felé el-terjedt dicsöségében; másodſzor: a' Népnek hozzája-való igaz ſzeretetében. Ki légyen JOSEF Csáſzár, tudgya Europa, tudgya Aſia, a' Tenger tudgya. Europának ritka azon tartománnya, melly Ötet tulajdon kebelében nem tiſzteltevólna. Aſiában Jerusalem Ötet Királyának vallya. A' Tenger, mint világnak leg-elsö Koronás Fejét nagy alázatossággal az hátán hordozta. De maradgyunk Europában.

Látta Ötet Roma, és nagy bölcseséggel öſzve-kapcsoltt Hitét, ritka kegyességgel ékeſitett Felségét csudálta. Látta Ötet egéſz Olaſz orſzág, és minden Királyi erkölcsekkel illy ſzépen fémlö Koronás Föt nékünk irigylette. Látták Ötet Francia, és Muſzka orſzágok, és ritka tulajdonságinak fényességében annyira magoknak meg-teczettek, hogy, midön töllek el távoznék, majd csak nem, mint a' le-nyúgvó napnak el-menetelét fájdalommal kiſirték. Valamerre kélt, járt, fordúlt, mindenüt mindennek dicséretes itilete Ötet követte, nyelve magaſztalta.

Ugyan

Ugyan ezen nevezetes hire neve a' mi tartományunkban lévöket-is FELSÉGES FEJÉNEK látására gerjeſztette. De kivánságát ÉÖ MAGA meg-elözte. Mert midön már annakelötte Német tartománnyit meg-visgálta vólna, nehéz, és hoſzſzas útan hozzánk lebocsátkozot, nem egyébért: hanem, hogy ezen tartományoknak állapottyát-is tulajdon ſzemeivel látná, FELSÉGES Személlyével, és majdcsak nem társolkodásával minden rendbéli embernek ſzivét meg-vigaſztalná.

Itten már elégtelen vagyok, Ennek a' ritka fényességü Csillagnak látására minden felöl öſzve-gyültt minden rendü, nemü, és idejü népnek ſokaságát, és ſerénységét le-rajzolni. Oh melly nagy álmélkodás fogta-el mindeneknek ſzivét! midön abból a' NAGY FELSÉGBÓL, mint valami lſteni tárházból, a' bölcseségnek kincseit, a' tudományoknak súgárait, Atyai kegyességének jelenségeit kiütni ſzemlélték; midön olly NAGY FELSÉGET kivel kivel nyájasan beſzélleni, kinek kinek maga nemzete nyelvén ſzóllani, kinek kinek maga kegyelmét ajánlani értették. Örömmel bizonnyára eltöltek minnyájan, és azok föképpen, kik annakelötte más képét gondolták lenni a' Koronás Felségnek. Egéſz Magyar, és Erdély orſzág mái nap-is zeng JOSEF Csáſzár dicséretében, és az tartatik leg-ſzerencsétlenebnek, kinek Ötet látni nem adatott. De FELSÉGES URUNKNAK mi haſzna, mi nyeressége következet illy nehéz utozásából? Következet, hogy minnyájoknak ſzivét Magáévá tette, minnyájoknak ſzeretetét Magával el-vitte. Nagy haſzon, nagy nyeresség, és a' Koronás Fönek elsö boldogságai közé ſzámlálandó.

ECCLESIAE ARA ELISABETHO

Már illy nevezetes dicsöségben, illy mindennek különös kötetében, illy bóldog, és ſzerencsés állapotban, ki vólt mind eddig FELSÉGES CSÁSZÁRUNK KIRÁLYUNK? tudgyátok Nagy Méltóságú Halgatók, melly édes nyájasági vannak a' dicsöségnek, hogy magát ſzerettesse, és magával az embert el-tölcse. Tudgyátok bölcsen, hogy miként maga a' terméſzet ſegiti a' dicsöségnek ezen igyekezetét. Bölcsen tudgyátok, melly nagyon vágyik az ember nagyra, és mi élesen függeſzti ſzemeit a' dicsöségre, mint köteles adójára a' terméſzetnek. El-fogták-é tehát ezek FELSÉGES

URUNKNAK szivét, hatalmak alá vetették-é? szemeinkel láttuk, melly szorgalmatossan el-tiltott minden pompát tétetni FELSÉGES Személyének. Szemeinkel láttuk, melly jeles mesterségü móddal még a' FELSÉGES CSÁSZÁRI NÉVTŐL-is, mig köztünk, vagy a' külsök közt forgott, búcsut vett. Szemeinkel láttuk öltözetének mértékletes vóltát, asztalának takarékosságat, éjjeli nyúgadalmának meg-vontt állapottyát. Holott mind ezeknek fényeségéböl, pompás mivóltából csudálkozás, dicsöseg, magaztalás szokott származni. Nem nagy Mértékletesség-é ez FELSÉGES URUNKBAN? nem eleven Képe-é ez, noha Koporsóba szállott, FELSÉGES MARIA THERESIANAK? ÉL tehát MARIA THERESIA FELSÉGES CSÁSZÁR, és KIRÁLY FIÁBAN, mert a' szerencsés bóldog állapotban lévö Mértékletessége ékesen ki vagyon rajzolva drága Szülöttének erkölcsében.

Ha pedig az ellenkezö dolgokban lévö Erössége-is ki vagyon rajzolva: kételkedhetik-é valaki, hogy halála után-is él MARIA THERESIA Koronás Fiában? Nincs pedig ebben semmi homályos: világos minden.

Négy-féle-képpen szemlélem FELSÉGES URUNKNAK Szive Erösségét. Elöbször, mint Fiuét; másodszor, mint Házosét; harmadszor, mint Atyáét; negyedszer, mint Császárét. Mint Fiut, érte Felséges Szüléinek keserves ki-múlása. Mint Házost, érte egy más után-való két kedves élete Párjának örökös el-távozása. Mint Atyát, érte egyetlen egy örömének, házosságbéli gyümölcsének, kedves leányának Theresiának halála. Mint Császárt, érte bizonyos gyözedelmektöl-való meg-tartoztatása.

Már Felséges Szüléinek ki-múlásakkor mi jelenségit mútatta Szive Erösségének? Felséges Attya az ÉÖ tulajdon karjain adta-ki lelkét. És noha nagy vólt a' fájdalom; annyira még-is meg nem háboritotta, hogy alkalmatlanná tette vólna azon rendelésekre, mellyeket imár mint Császárnak kellet tennie. Több eröszakot szenvedet Felséges Annyának halálakor. Nem-is lehetet külömben, mivel mint az halálozásnak hosszasbb ideje, mint utólsó szavainak szveket hasogató ereje, mint Anyai gondos nevelésének em-

lé-

lékezete csoportosan támadtak ellene. Mindazonáltal noha fájdalmát könyhullatások nélkül nem titkolhatta, Szivének ki-mondhatatlan Erösségét még-is fen tartotta. Bizonyságot teſznek azon orſzágos levelei, mellyekben noha illendö fájdalma ki vagyon jelentve; de Szivének gyözhetetlen Erössége, és Iſten akarattyával-való meg-egyezése-is világosan ki vagyon rajzolva. Bizonyságot teſznek olly ſok tartományoknak ſerény igazgatási, olly ſok dolgoknak Elötte-való már is lett le-folyási, mellyeknek véghez-való vitele éppenségesen lehetetlen vólna, ha Szivének Erössége megſzakadot vólna. Oh áldot Fiú, kinek erkölcsében halála után-is illy ſzépen él FELSÉGES ANNYA!

De talám Házosi, és Atyai Szivét ki-forgatta Erösségéböl a' fájdalom, és a' ſzeretet? igaz, hogy, ha valamit-is el-követett vólna, csúdáláſt nem érdemlett vólna, mivel felette édes az jó Hazosságnak kötele; és azért, ha el-ſzakaſztatik, nagyobb eröszakkal, és nagyobb ſebbel ſzakaſztatik. Nagy az Atyának magzattyához-való ſzeretete, föképpen ha egyetlen egy; és ha az az egyetlen egy, azonkivül, hogy egyetlen-egy, még özvegységének-is öröme; és azért, ha itt-is valami gyengébb dolog történt vólna, minden józan elmének itiletét el-kerülte vólna. De felségesben gondolkodgyunk FELSÉGES URUNKNAK Szive Erösségéröl. Mert valamint a' fényes nap el-ſzélleſzti a' felhöket; úgy az ÉÖ Gyözhetetlen Erössége el-ſzélleſztette a' rendetlen ſzomoruságnak minden homályait. Bizonyságok azok a' ſok hadi fáradságok; mellyekre alkalmas lett vólna-é, ha ſzive el-lankadot vólna?

Egy vagyon még hátra: Csáſzári Szivének Erössége. Ennek, ha valamellyiknek sullyos vólt az oſtromlása. Mi által? bizonyos gyözedelmeinek meg-tartoztatása által.

El vólt kéſzülve Hadi tábora, miként soha nem vólt. A' mennyi Hadi ſzeméllyel, annyi Fajzatival a' Mársnak; a' mennyi Vezérrel, annyi Fabiussal, és Scipioval. El vólt kéſzülve pénzel, élelemmel, hiv, és bátor ſzivekkel. El vólt kéſzülve Önnön Maga Csáſzári Személlyével, és azért mintegy más Hadi Sereggel. Éget Hadi népe az ütközetre, sött Kezében vólt az ellenségnek

mindene; és imé, hogy a' békeséget óhajtó FELSÉGES ANNYÁNAK akarattyát tellyesittse, kinek mind az vólt a' kivánsága, hogy békeségben húnyhatná-bé szemeit, erőt vett szivén, tellyesitette az Anyai akaratot, el-hagyta a' bizonyos győzedelmet. Oh Császári Szivhez Császári méltó Erősség! bizonnyára, oh FELSÉGES KORONÁS FEJÜNK, fényessebben fémlik a' Korona Fejeden el-hagyván, hogysem meg-nyervén a' győzedelmet. Meg-győzvén az ellenséget, idegent győztél vólna meg: el-hagyván Fiui engedelmességböl meg-győzni az ellenséget, tulajdon Szivedet győztedmeg, és pedig Császári Szivedet, sött Császárinál-is, ha lehet, Nagyobb Szivedet. Ah! *Exultet, quæ gemuit TE. Örvendezzen, a' ki szült TÉGED.* * De örvendezzünk mi-is, mert, a' ki e' világra hozta EZT a' Győzhetetlen Szivü FIUT, noha Koporsojába szállot, ÉL FELSÉGES ASZSZONYUNK MARIA THERESIA. ÉL, FELSÉGES CSÁSZÁR, és egyszer's mind KIRÁLY FIÁBAN, és annál dicsöségesebben él, mennél szebben él Annak az ÉŐ Nagy Erkölcseiben, és nevezetessen Győzhetetlen Szivének ritka mivóltában.

*Példd. Besz. k. 23. r. 25. V.

III. Rész.

Drága dolog a' dicsöség, és olly drága, hogy annál az Isten elött-is nincsen drágább. Egyébb javait bövségesen közli az ö teremtménnyivel, de dicsöségét senkinek nem adgya. Az Ő szentséges szava: *Gloriam meam alteri non dabo. Az én dicsöségemet másnak nem adom.* * Ha pedig az érdemes cselekedetekböl valami dicsöség fordúl az emberre, meg kivánnya, hogy reája fordittsa. Nem külömben mint a' tükör, melly a' napnak réája szállott súgárit nem tartya magának; hanem a' honnét származtak, viszsza adja a' Napnak.

* Isai. Pr. k. 48. r. 11. V.

Ennek ha valaki, FELSÉGES ASZSZONYUNK MARIA THERESIA, remek példája. Nagy dicsöség fordúlt vala reája, midön mindjárt országlásának kezdetén, Europának ellene támadt nagyobb részét vagy győzedelmes fegyverrel, vagy barátságos békeség csinálással csupán csak egyedül le-csilapitotta. Nagy dicsöség fordúlt vala ÉŐ reája, midön tartománnyit mint Hadi, mint Egy-házi, mint Polgári tudományokkal fel-ékesitette; midön azokat erös Vá-

rak-

rakkal, állandó hadi erövel, bölcs törvényes ſzékekkel, válogatott Tanács-adókkal meg-erösitette. Nagy dicsöség fordúlt vala ÉÔ réája, midön mind a' két nemen lévö Iſiuságnak olly ſzámos Nevelö-Házokat, a' Szegényeknek Ispotállyokat, az Megyéknek Templomokat, a' Templomoknak ékes kéſzületeket, a' Kriſtus Nyájának Páſztorokat, a' Páſztoroknak Legeltetö-mezöket kegyelmesen rendelt, adot. Hogy meſzſze ne terjedgyek; nagy dicsöség fordúlt vala ÉÔ réája, hogy, valamint egyébb Iſten dicsöségét sértö bünöket, úgy nevezetesen, a' különös bajviváſt, és káromkodáſt, ha ugyancsak egéſzen ki nem irtotta, de leg-alább, erössen meg-zabolázta. Nagy dicsöség, mondám, mind ezekböl ſzármazot ÉÔ réája; de hogy ez ollyan légyen, melly Ötet hólta-után-is elevennek tégye, azt-is hozzá adni kivánta, hogy mint ezekböl, mint egyébb joságos cselekedeteiböl ſzármazott dicsöségét egéſzen az Iſten dicsöitésére forditsa. Szentül, és bölcsen, oh Iſten dicsöségét ſzomjuhozó Apoſtoli Királynét! mert az illyeneknek igirte-meg a' dicsöségnek Ura az hóltok-után-való életet, mondván: *Etiamsi mortuus fuerit, vivet. Ha ſzintén meg-hal-is, él.* *

* Jan. 11. r. 25. V.

Miképpen tehát vitte ezt végbe? vitte ſzorgalmatosan el-távoztatván azon hivságos dicsöséget, melly érdemes cselekedeteiért Réá fordulandó vala. Vitte csupán az Iſten tetſzését keresvén. Vitte, Iſtenes gyakorlásiban állandóúl meg-maradván. Nem kétlem, kéri vala a' Koronás Profetával: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem: in via tua vivifica me. Forditsd-el az én ſzemeimet, hogy ne lássak a' hivságot: a' te útadban elevenits-meg éngem.* *

* Zolt. k. 118. r. 37. V.

Cselekedettel-is meg-bizonyitotta eztet, mert, hogy egyebeket ne emlittsek, végsö irásiban meg-hagyta, hogy ſzokott Halotti Dicsiretek ne tartatnának felette. Jól vagyon, FELSÉGES ANYA, nem vólt elég NÉKED életedben kerülni a' hivságos dicsöséget, hanem hóltad-után-is, még Koporsódhaz se akartad közeliteni aztat. De valamint a' TE ritka Virtusod, és Iſten dicsöségét ſzomjuhozó buzgoságod azt hozta magával: úgy ellenben a' terméſzetnek törvénye azt parancsolta nékünk, hogy a' Tiſzteletnek, és

Szeretetnek adóját, hóltod-után-is, mint Koronás Fejünknek, és Édes Anyánknak meg-adgyuk. Reméllyük tehát, hogy ſzokott kegyeséged ſzerént ezt-is meg-engeded nékünk, és azon néminémü örömünktöl meg nem foſztoſz minket, hogy végsö tiſztelettünket, és ſzeretetünket Anyai kebeledben le-tehettük. Inkább akarván az Evangeliomi dicséretes Férfiakkal, kiknek a' Kriſtus meg-hagyta vala, hogy tölle vett jó téteménnyiért ne dicsérnék ötet; inkább akarván, mondám, azokkal parancsolatodat illendö tiſztelettel el-mellözni, hogysem végtére háládatlanoknak magunkat mútatni.

Valamint pedig az hivságos dicsöség NÉKI nem tetſzet: úgy ÉÖ ellenben mindenek felett az Iſtennek tetſzeni igyekezet. Végsö vége minden cselekedeteinek az Iſten dicsösége vólt. Jól tudván azért, hogy az Udvariaknak majd csak nem egéſz údvarisága abban áll, hogy vigyázzanak a' Koronás Fönek ſzeme járására, intésére, akarattyára; hogy parancsolattyát meg-elözzék, reménységeket, ſzerencséjeket a' Koronás Föben hellyheztetve bizonyittsák, Jól tudván, hogy az Udvariaknak majd csak nem egéſz udvarisága abban áll, hogy a' kegyelmeknek akár meg-érdemlésére, akár meg-nyerésére alkalmatos idöt vadáſzſzanak; hogy a' Koronás Önek jó erkölcseit, sött hibás cselekedeteit-is követvén, hizelkedö erkölcsöknek hasonlatosságával magokhaz csatollyák Ötet; jól tudván, mondám, ezen ſzokását az Udvariaknak EZ a' FELSÉGES ASZSZONY, tehát ezen ſzokásokat Magában más czélra forditotta, és a' Királyok Királyához tökéletesebben igazitotta. Azért gyakran fohászkodva mondja vala: *Exquiſivit te facies mea. Ki-kereset téged az én orczám. Faciem tuam Domine requiram. A' te orczádat Uram ki-keresem.* *

* Zsolt. k. 26. r.

Ki-is kereste, mert, mintha ſzüntelen a' Mindeneknek Urát jelen lenni ſzemléite vólna, nemcsak azokat, a' miket világosan parancsol; hanem, a' miknek csak gyenge ihellését-is érzette, gyorsan, és hiven véghez vitte. Nem bizván az emberi eröben, és világi okoskodásban, ha valamit Magának, vagy kedves ſzülöttinek, vagy tartománnyinak látot ſzükségesnek, akár meg-nyerni, akár el-távoztatni; egyedül ö hozzá, mint minden jónak Kút-Fejéhez, és minden roſznak El-Távoztatójához ſzokot folyamodni.

És ugyan, nemde láttad te, oh Csáſzárok, és Királyok lakó-helye, Béts várossa, Ezt a' te Koronás Fejedet, mi nagy alázatossággal, mi Angyali külsö Maga viseletével, mi Serafimokat példázó buzgosággal vette Magához azon áldot Kenyeret, melly az égböl le-ſzállot? Nemde láttad, ki jeles példával, ki ſzemeinek ſzoros meg-tartoztatásával, ki buzgó imádással késérte az Ur Napi pompán azon kenyér ſzin alatt el-rejtett Királyoknak Királyát? Nemde láttad, mint az hadi háboruknak, mint az föld induláſoknak keserves idejében mi könyörgéseket, mi köny-hullatásokat bocsátott az égbe az Iſteni ſzolgálatok alatt, és mint valami uj Moyſes esedezet, hogy az ÉÖ Fejére inkább ſzáljan a' veſzedelem, hogysem drága kedves népére?

Nem vólt pedig ezen kereſztényi buzgósága NÉKI változó; hanem mindenkor meg-mozdulhatatlanúl állandó. Két fundamentoman épitve; egyiken, az igaz ſzereteten: máſikan, az idvösséges félelmen. Ehez a' két fundamentomhaz téritette ÉÖ minden földi dicsöségét, és mint valami gráditsokan emelte az Iſtenhez. Igy pedig rendelvén minden földi dicsöségét, nemde, noha koporsóba ſzállott MARIA THERESIA, él mindazonáltal AZ ISTEN DICSÖSÉGÉRE FEL-SZENTELTT CSELEKEDETEIBEN.

Mozdúljan tehát innét e' Gyáſzos koporsó. Életben lévö Királyt Királyi Szék illet, nem koporsó. Viduljanak az Oltárok, vetkezzenek-ki gyáſzakból a' Székek, ſzünnyék-meg a' meg-rekedt ſzomorú Muſika-ſzó. Sött ezek hellyébe, sip, dob, trombita harsogjan, echo néki válaſzoljan. Zengjenek az uczák, zengjenek a' templomok, zengjenek a' várasok. Löjjék-meg örömét MARIA THERESIA Életének, vigyék hirét minden felé meg vigaſztalódott Népe örömének, mert ÉL MARIA THERESIA A' NÉPNEK SZIVÉBEN, ÉL MARIA THERESIA FELSÉGES CSÁSZÁR, ÉS EGYSZER S' MIND KIRÁLY FIÁBAN, ÉL MARIA THERESIA ISTEN DICSÖSÉGÉRE FEL-SZENTELTT CSELEKEDETEIBEN.

Mozdúljan, mondám, innét e' Gyáſzos Koporsó. Életben lévö Királyt Királyi Szék illet, nem koporsó. De fére innét az aranyból,

ból vagy drága kövekböl álló Királyi Székkel-is; drágább dolgokból kéfzitetett Thronus állitatik e' Koporsó helyébe. Állittatik a' népnek fzivéböl, MARIA THERESIÁNAK Felséges Fiában által-öntett Virtussiból, Isten dicsöségére fel-fzenteltt cselekedeteiböl. Ékefitik azon Thronusnak ofzlopit azok az Virág fzálak, mellyeket már ennek elötte Anyai kebeléböl által plántált a' Mennyei Paradicsomnak kertébe. Ékefitik azok az köny-hullatáfokból álló Válogatott Gyöngyek, mellyeket réfz fzerént a' fájdalom, hogy töllünk el-ment; réfz fzerént az öröm, hogy Hármas Élettel velünk meg-maradot, egyenlö akarattal el-kéfzitett.

Emelkedgyél-fel azért, mint a' fzép piros hajnal, FELSÉGES ASZSZONYUNK MARIA THERESIA. Szólgálatodra léfzen a' mi Szivünknek Tifztelete, es Szeretete. Ezeken, mint kettös fzárnyan, emelkedgyél-fel Thronusadba, ülj-bé Hármas Életedböl-álló Királyi Székedbe.

Nézzétek már, mi fzépen tündöklik Ezen Thronussában, fzép mint az Hóld, válafztott mint a' Nap! Nézzétek, mi édesdeden tekénget minket, hogy, a' kik zokogtunk halálán: imár örvendünk Eletén!

Oh mindeneknek Ura Istene! kitöl minden dolognak füg meg-maradása, tarcsd-meg Ennek az édes ANYÁNAK Ezt az Hármas Életét. Ezt kérik Tölled olly fok orfzágoknak népei, kiknek ÉÖ, NOHA FELSÉGES KIRÁLYOK VÓLT: DE ÉDES ANNYOK VOLT. Ezt kéri Tölled az ÉÖ Nagy Erkölcseinek Eleven képe JOSEF CSÁSZÁR, KIBE ÉÖ, NOHA HALANDÓ VÓLT: DE HALHATATLAN VIRTUSSIT ÁLTAL ÖNTÖTTE. Ezt kérik azok az Nagy Érdemü cselekedetek, mellyekért ÉÖ, NOHA MINDEN FÖLDI DICSÖSÉGGEL TELYES VÓLT: MINDAZONÁLTAL MINDEN FÖLDI DICSÖSÉGET A' TE DICSÖSÉGEDRE, OH NAGY ISTEN, FORDITOTTA.

Meg-halgatta Isten könyörgésünket, bé-vette köny-hullatáfunkat. Él, és élni-fog örökkön örökké MARIA THERESIA. Ha él, és élni-fog örökkön örökké MARIA THERESIA: *Ubi eft mors victoria tua? Hol vagyon halál a' te gyözedelmed?*

A M E N.

EX LIBRIS BIBLIOTHECAE ARMENAE